

§ 267

Sosiaali- ja terveyslautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle valtuutettu Sinikka Vepsän toivomusponnosta koskien 65 vuotta täyttäneiden vammaisten päivätoimintaa

HEL 2019-006672 T 00 00 03

Lausunto

Sosiaali- ja terveyslautakunta antoi kaupunginhallitukselle seuraavan lausunnon valtuutettu Sinikka Vepsän toivomusponnosta koskien 65 vuotta täyttäneiden vammaisten päivätoimintaa:

"Vammaispalveluita koskeva lainsäädäntö

Vammaispalvelusta säädetään sosiaalihuoltolaissa (1301/2014), vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetussa laissa (380/1987) eli vammaispalvelulaissa sekä kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/1977).

Vammaisuudelle ei ole olemassa yksiselitteistä oikeudellista määritelmää, vaan sille on eri laeissa annettu erilaisia määritelmiä. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen 1 artiklan mukaan vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysmääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Vammaisuus voi olla syntyperäistä tai se voi johtua esimerkiksi tapaturmasta tai onnettomuudesta.

Palvelujen ja tukitoimien järjestämisvelvollisuudesta

Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään, jos vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai tukitoimia muun lain nojalla. Kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa tarkoitettulle henkilölle järjestetään kuitenkin hänen vammaisuutensa edellyttämiä palveluja ja tukitoimia ensisijaisesti vammaispalvelulain nojalla siltä osin, kuin ne ovat hänen palvelutarpeeseensa nähden riittäviä ja sopivia sekä muutoinkin hänen etunsa mukaista.

Vammaispalvelulain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille tarkoitettut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Palveluja ja tukitoimia järjestettäessä on otettava huomioon asiakkaan yksilöllinen avun tarve.

Ikärajoista

Kummassakaan edellä mainitussa laissa ei ole varsinaisia ikärajoja palvelujen suhteen.

Laissa ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista tarkoitetaan ikääntyneellä väestöllä vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä olevaa väestöä ja iäkkäällä henkilöllä henkilöä, jonka fyysinen, kognitiivinen, psyykinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen vuoksi taikka korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen johdosta.

Vanhuspalvelulain soveltamisesta

Kunnan on järjestettävä ikääntyneen väestön sosiaalipalvelut sisällöltään, laadultaan ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnan ikääntyneen väestön hyvinvointi, sosiaalinen turvallisuus ja toimintakyky edellyttävät. Palvelut on järjestettävä niin, että ne ovat kunnan ikääntyneen väestön saatavissa yhdenvertaisesti.

Päivätoiminnan järjestämisen perusteista

Vammaisten päivätoimintaa voidaan järjestää kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain tai vammaispalvelulain nojalla. Kehitysvammaiselle henkilölle päivätoimintaa järjestetään hänen kehitysvammansa mukaisen toimintakyvyn mukaan. Vammaispalvelulain mukaista päivätoimintaa järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään vammaispalvelulain 8 b §:n 2 momentin mukaan työkyvyttöntä henkilöä, jolla vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen vuoksi ei ole edellytyksiä osallistua sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:ssä tarkoitettuun työtoimintaan ja jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin. Tällaisella työkyvyttömällä henkilöllä on vammaispalvelulain mukaan subjektiivinen oikeus päivätoimintaan.

Työkyvyttömyyden perusteella ennen vuotta 1965 syntyneelle henkilölle maksetaan työkyvyttömyyseläkettä 65 ikävuoteen asti kansaneläkelain 10 §:n mukaan.

Koska subjektiivista oikeutta erityislainsäädännön mukaiseen päivätoimintaan ei ole enää sen jälkeen, kun vammaisen henkilö saavuttaa vanhuuseläkeiän, arvioi Helsingin sosiaali- ja terveystoimi päivätoimintaa saavan asiakkaan tilanteen uudelleen sen vuoden lopulla, jolloin asiakas täyttää 65 vuotta.

Huolimatta siitä, että henkilö täyttää 65 vuotta, hän voi jatkaa vammaisten päivätoiminnassa, jos sen katsotaan olevan hänen tarpeisiinsa nähden tarkoituksenmukaisempi palvelu kuin ikääntyneiden päivätoi-

mintu. Koska palvelu järjestetään tuolloin sosiaalihuoltolain perusteella, maksaa vammaisen päivätoiminnasta asiakasmaksun kuten muutkin yli 65-vuotiaat.

Helsingin kaupunki järjestää päivätoimintaa sekä omana että ostopalveluna. Asiakas voi myös halutessaan valita päivätoiminnan palvelusetelin. Palvelusetelin valittuaan asiakas valitsee itselleen sopivan päivätoimintayksikön hyväksytyjen tuottajien joukosta palveluseteli- ja ostopalvelujärjestelmästä.

Palvelutarpeen arviointi päivätoiminnassa

Toivomusponnessa tuodaan esiin huoli siitä, tulevatko 65 vuotta täyttäneiden vammaisten yksilölliset kuntoutustarpeet riittävästi huomioiduksi heidän siirtyessä ikääntyneiden päivätoimintaan.

Kaikille uusille asiakkaille tehdään ennen ikääntyneiden päivätoiminnan myöntämistä palvelutarpeen arviointi ja yksilölliseen palvelutarpeen arviointiin perustuva enintään kuuden kuukauden mittainen päätös. Kuukautta ennen määräajan päättymistä päivätoiminnan tarve arvioidaan uudelleen. Uuden asiakkaan päivätoiminta voidaan lopettaa aiemminkin, jos yhteisessä monialaisessa arvioinnissa päädytään siihen, että päivätoiminta ei tue asiakkaan hyvinvointia tai asiakas ei ole motivoitunut päivätoimintaan.

Tämän jälkeen päätökset ovat määräaikaisia ja enintään 12 kuukauden mittaisia.

Jos asiakas peruuttaa paikan kaksi kertaa kuukauden aikana ilman terveydellistä perustetta, tulee asiakkaalle käynnistää uusi palvelutarpeen arviointi, jossa arvioidaan päivätoiminnan oikea-aikaisuutta suhteessa asiakkaan palvelutarpeeseen. Tarkoitus on etsiä asiakkaalle hänen tarpeitaan vastaava palvelu, eikä häntä missään tilanteessa jätetä ilman palvelua. Päivätoiminnassa työskentelee muun muassa hoitajia, ohjaajia, sairaanhoitajia ja sosiaaliohjaajia sekä fysio- ja toimintaterapeutteja.

Päivätoiminta perustuu aina asiakkaalle laadittuun yksilölliseen suunnitelmaan, jota tehtäessä huomioidaan muissa palveluissa tehdyt hoitosuunnitelmat (kotihoito, sosiaalityö, omaishoito). Päivätoiminta tukee asiakkaan hyvää elämää ja osallisuutta sekä ehkäisee syrjäytymistä. Suunnittelussa ja arvioinnissa on mahdollisuuksien mukaan aina mukana asiakas ja/tai hänen läheisensä sekä yhteistyöverkosto.

Päivätoiminnan sisältö ja kuljetukset päivätoimintaan

Sairaala-, kuntoutus- ja hoivapalvelut järjestää yli 65-vuotiaille vammaisille henkilöille heidän tarpeisiinsa vastaavaa päivätoimintaa. Valtaosa ikääntyneiden päivätoiminnan asiakkaista on eriasteista muistisairautta sairastavia, ja sellaisenaan ikääntyneiden päivätoiminnan sisältö ei välttämättä vastaa vammaisen ikääntyneen tarpeita. Koska ikääntyneitä vammaisia päivätoiminta-asiakkaita on vähän, on ollut tarkoituksenmukaista ostaa heidän yksilöllisiä tarpeitaan vastaavaa päivätoimintaa myös vammaisten päivätoimintayksiköistä. Myös oman yli 65-vuotiaille suunnatun päivätoiminnan sisällön kehittäminen on tarpeen, jotta päivätoiminta voi vastata erilaisten asiakkaiden tarpeita.

Sekä kaupungin omaan että ostopalveluna toteutettavaan päivätoimintaan kuuluu ryhmäkuljetus asiakkaan kotoa ja kotiin sekä päivätoiminnassa tarjottavat ateriat. Palvelusetelipaikkojen päivätoiminta-asiakas voi valita päivätoiminnan kuljetuksella tai ilman. Syyskuussa 2019 päivätoiminnan palveluseteliasiakkaita oli 245, joista 38 valitsi palvelusetelin ilman kuljetusta.

Päivätoiminnan kuljetukset järjestetään ryhmäkuljetuksina yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimialan kuljetuspalveluyksikön kanssa. Yhden-suuntainen kuljetusmatka voi kestää enintään 60 minuuttia. Ryhmäkuljetus ei sisällä erityisjärjestelyjä, kuten porraskiipijää tai apukuljettajaa. Jos asiakas tarvitsee kuljetuksen erityisjärjestelyjä, hänet ohjataan hakemaan vammaispalvelulain tai sosiaalihuoltolain mukaista kuljetuspalvelua tai hän järjestää kuljetuksen itse. Matka kotoa autoon voi kestää maksimissaan 10 minuuttia. Muistisairaajat asiakkaat haetaan ja tuodaan kotoa sisältä asti. Muut asiakkaat tulevat itse ulos auton tullessa, ellei muuta ole sovittu ja kirjattu asiakkaan kuljetusprofiiliin.

Päivätoiminnasta perittävät maksut

Ikääntyneen päivätoiminnasta peritään sosiaali- ja terveyslautakunnan 1.3.2016 tekemän päätöksen mukainen omavastuuosuus, johon sisältyy toiminta, ateria sekä ilman erityisjärjestelyjä tapahtuva kuljetus.

Asiakaskyselyn tulokset

Asiakkaille lähetettiin syyskuussa 2019 kysely siitä, kuinka hyvin ikäikäiden päivätoiminta vastaa yli 65-vuotiaiden vammaisten henkilöiden tarpeita. Vastajat olivat tyytyväisiä päivätoiminnan sisältöön. Ateriasta perittävää maksua ei pidetty ongelmallisena, myös päivätoimintamaksuun kuuluviin kuljetuksiin oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä. Kuljetuksesta perittävän maksuun osalta esitettiin kuitenkin näkemys, että maksu tulisi periä vain niiltä, jotka käyttävät kuljetusta.

Johtopäätökset

Nykyjärjestelmään ollaan kyselyn perusteella tyytyväisiä. Sosiaali- ja terveystoimiala selvittää vielä mahdollisuutta eriyttää ikääntyneiden päivätoiminnasta asiakkaalta perittävä maksu kuljetusten ja aterioiden osalta.

Terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointi

Toteutuessaan ateria- ja kuljetusmaksun eriyttäminen lisääisi päivätoiminnan asiakkaiden valinnanvapautta ja itsemääräämisoikeutta. Eriytämistä voidaan edellä mainitusta syystä pitää tarkoituksenmukaisena asiakkaiden hyvinvointia ja terveyttä edistävänä uudistuksena."

Käsittely

Vammaistyön johtaja Katja Raita, erityisasiantuntija Tuula Mohamud ja lakimies Merja Santala olivat kutsuttuina asiantuntijoina läsnä kokouksessa tämän asian käsittelyssä.

Esittelijä

sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Katja Raita, vammaistyön johtaja, puhelin: 310 43149
katja.raita(a)hel.fi
Tuula Mohamud, erityisasiantuntija, puhelin: 310 20669
tuula.mohamud(a)hel.fi
Merja Santala, lakimies, puhelin: 310 43697
merja.santala(a)hel.fi

Liitteet

1 Vepsä Sinikka, toivomusponsi, Kvsto 5.6.2019 asia 15

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Lausuntoehdotus

Lausunto on ehdotuksen mukainen.

Esittelijän perustelut

Vammaistyön johtaja Katja Raita ja erityisasiantuntija Tuula Mohamud ovat kutsuttuina asiantuntijoina läsnä kokouksessa tämän asian käsittelyssä.

Toivomusponsi

19.11.2019

Hyväksyessään 5.6.2019 Seija Muurisen aloitteeseen annetun vastauksen ikääntyneiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen hankkeesta kaupunginvaltuusto edellytti kaupunginhallituksen selvittävän, onko vanhuspalveluiden tarjoamassa päivätoiminnassa huomioitu riittävästi 65 vuotta täyttäneiden vammaisten henkilöiden yksilölliset kuntoutustarpeet sekä selvittävän kuljetusmaksuun liittyvät epäkohdat. Helsingin päivätoimintaan sisältyy kuljetusmaksu, vaikka asiakas kulkee päivätoimintaan omalla sähköpyörätuolillaan, inva-autolla tai toisen henkilön kuljettamana.

Lausuntopyyntö

Kaupunginkanslia on pyytänyt sosiaali- ja terveyslautakuntaa antamaan asiasta lausunnon kaupunginhallitukselle 10.12.2019 mennessä.

Esittelijä

sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Katja Raita, vammaistyön johtaja, puhelin: 310 43149
katja.raita(a)hel.fi
Tuula Mohamud, erityisasiantuntija, puhelin: 310 20669
tuula.mohamud(a)hel.fi
Merja Santala, lakimies, puhelin: 310 43697
merja.santala(a)hel.fi

Liitteet

1 Vepsä Sinikka, toivomusponsi, Kvsto 5.6.2019 asia 15

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano